

Архивски број: 08-558/1

година
09-07-2025

Имајќи ја предвид фактичката состојба согласно која во повеќе општини во Република Северна Македонија постои состојба на фактичка и правна нееднаквост во однос на правото на соодветно домување, во пристапот до јавни добра и услуги за дел од населението, особено на припадниците на ромската етничка заедница кои живеат во неформални супстандардни населби, согласно домашната и меѓународната регулатива, анализата на постапувањата на Единиците на локалните самоуправи, релевантните институции и организации во Република Северна Македонија, Комисијата за спречување и заштита од дискриминација врз основа на член 28 од Законот за спречување и заштита од дискриминација упатува

ОПШТА ПРЕПОРАКА

Комисијата за спречување и заштита од дискриминација им препорачува на општините да обезбедат и спроведат системски и недискриминаторски мерки и активности за обезбедување на соодветно домување, спроведување на урбанистичко планирање, легализација на домувањето, приклучоци на јавна инфраструктура и обезбедување на административна поддршка и услуги за припадниците за населението кое живее во неформалните супстандардни населби.

Исто така, апелираме на доследно почитување на Општата препорака донесена од страна на Комисијата за спречување и заштита од дискриминација бр. 08-243/1 од 27.04.2022 година со која е препорачано на општините и нивните реонски јавни претпријатија кои работат во областа на комуналните дејности, да обезбедат пристап до чиста вода за пиење на целата територија за која се надлежни.

Се препорачува на општините да подготват и да аплицираат со проекти во рамките на средствата кои се доделуваат од страна на Министерството за локална самоуправа за инфраструктурни проекти и преку Програмите за рамномерен регионален развој за:

- Урбанизација и изградба на инфраструктура за наведените супстандардни населби;
- Изградба на објекти за социјално домување за семејствата каде не е можна легализација и
- Изработка на техничка документација за урбанистички планови и проекти за овие населби.

Се препорачува Министерството за локална самоуправа да обезбеди методологија со која задолжителен дел од средствата кои се доделуваат за инфраструктурни проекти, ќе биде наменет за проекти кои се однесуваат за урбанизација и изградба на соодветна инфраструктура на овие супстандардни населби.

Истакнуваме дека Република Северна Македонија ја усвои Познан Декларацијата на партнерите од Западен Балкан за интеграција на Ромите во рамките на процесот на проширување на ЕУ со која се обврза да продолжи и да ги зајакне напорите за целосна еднаквост и интеграција на Ромите. Во делот на домување, целта која земјата се обврза да ја исполни е **„Секогаш кога е можно, да се легализираат сите неформални населби во кои живеат Ромите или да се обезбеди трајно, пристојно, прифатливо и десегрегирано домување за Ромите кои моментално живеат во неформални населби и кои не можат да бидат легализирани од оправдани причини.“**

Правото на соодветно домување претставува едно од основните човекови права кое води кон остварување на социјалните, економските и културните права. Оттука, живеењето во слабо развиена населба со лошо изградени куќи, без пристап до вода, канализациска мрежа, асфалтирани патишта, електрична енергија и други основни комунални услуги придонесуваат за нееднаква почетна точка и животни можности во споредба со останатите лица кои живеат во поразвиена средина. Ваквите лоши услови во пристапот до соодветно домување влијаат врз пристапот до образование, здравствени услуги, вработување и.т.н. Дополнително на ова, недостатокот на ваков пристап придонесува кон тоа заедницата да е маргинализирана, сиромашна и со пониско образование, како и ограничена во сопствените населби, што води до сегрегација.

Согласно **член 25 од Универзалната декларација за човекови права** и **член 11 од Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права**, секој има право на животен стандард кој му обезбедува здравје и благосостојба, нему и на неговото семејство, вклучувајќи соодветна храна, облека и **домување**.

Комитетот за економски, социјални и културни права на Обединетите нации потенцира дека правото на соодветно домување не треба да се толкува тесно, туку треба да се гледа како право да се живее некаде во безбедност, мир и достоинство. Во продолжение на ова, карактеристиките на правото на соодветно домување се подетално образложени во Општите коментари на Комитет бр. 4 (декември 1991) за правото на соодветно домување и бр. 7 (мај 1997) за присилно иселување.

Шестиот параграф од Коментарот бр. 4 вели дека уживањето на ова право мора, во согласност со член 2(2) од Пактот, да не биде предмет на каква било форма на дискриминација.

Во параграф 7 од Коментарот бр. 4, Комитетот истакнува став дека правото на домување не треба да се толкува во тесна или рестриктивна смисла која го изедначува со единствено имање покрив над главата или пак негово гледање како еден вид на komoditet. Наместо тоа, правото на домување треба да се гледа како право да се живее некаде во безбедност, мир и достоинство. Ова е така од најмалку две причини:

Прво, правото на домување е интегрално поврзано со другите човекови права и со основните принципи врз кои почива Пактот. Инхерентното достоинство на човекот од кое извираат правата во Пактот, бара поимот „домување“ да се толкува така што ќе се земе предвид дека правото на домување треба да се обезбеди на сите лица без оглед на нивниот приход или пристапот до економски ресурси.

Второ, членот 11(1) мора да се чита како да се однесува не само на домување, туку и на *соодветно* домување. Соодветното домување значи соодветна приватност, простор, безбедност, осветлување и вентилација, основна инфраструктура и соодветна локација во однос на работата и основните услуги – сето ова по разумна цена.

Во член 6 од Законот за спречување и заштита од дискриминација е наведено дека „Дискриминација е секое разликување, исклучување, ограничување или давање првенство што се заснова на дискриминаторска основа, со сторување или несторување, што имаат за цел или резултат спречување, ограничување, признавање, уживање или остварување на правата и слободите на одредено лице или група на еднаква основа со други. Ова ги опфаќа сите форми на дискриминација вклучително и оневозможување на соодветно приспособување и оневозможување на пристапност и достапност на инфраструктурата, добрата и услугите“.

Во конкретниот случај, недонесување и неспроведувањето на донесените Детални Урбанистички и Генерални Урбанистички Планови за населбите каде претежно живее население од ромска етничка припадност, има непропорционално негативен ефект врз ромската етничка заедница, со тоа што истата се става во понеповолна положба во споредба со остатокот од населението кое живее во урбанизирана и поразвиена средина. Оттука, последиците од ваквата фактичка состојба резултираат со непристапност до основна инфраструктура – вода, канализација, асфалтирани патишта и електрична енергија, неможност за легализација на објектите за живеење, ограничен пристап до јавни услуги како образование, здравство, јавен превоз, како и продолжена маргинализација и сиромаштија.

Согласно Законот за спречување и заштита од дискриминација, Комисијата има законска надлежност да го следи спроведувањето на општите препораки кои ги упатува по сопствена иницијатива.

Комисија за спречување и заштита од
дискриминација
Претседател на Комисијата
Лимко Бејзароски

